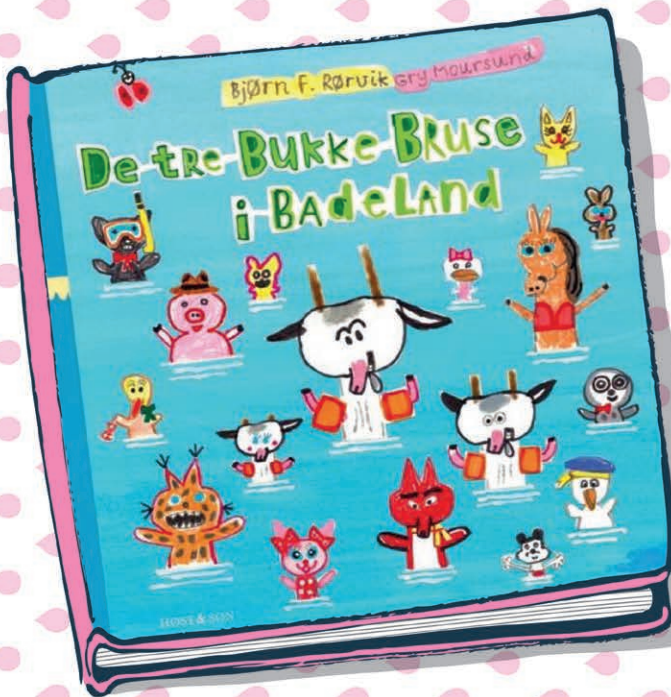

Sproggavens bogfolder til

De tre Bukke Bruse i Badeland

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 4-5 år

Bag om bogfolderen

I Fredensborg Kommune ønsker vi at styrke alle børn i at udvikle gode og alderssvarende literacy-kompetencer. Derfor har vi igangsat Sproggaven.

Dette er én af de i alt 13 bogfoldere, der er udarbejdet i Sproggaven. Heri kan du læse om, hvordan man arbejder med "udvidet dialogisk læsning" af eventyret *De tre Bukke Bruse i Badeland*.

Denne bogfolder er udarbejdet af pædagoger i de selvejende institutioner i samarbejde med læsekon-sulent Marianne Aaen Thorsen og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning.

Bogfolderen henvender sig til pædagoger og andre, der arbejder med Sproggaven og 0-6-årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Hent de 13 bogfoldere – og Sproggavens øvrige materialer – på:

Fredensborg Kommunes
hjemmeside
www.fredensborg.dk

Nationalt Videncenter for Læsnings
hjemmeside
www.videnomlaesning.dk

Illustrationer: Anne Pedersen.
Layout: Nanna Madsen.

Udgivet af Center for Skole og
Dagtilbud, Fredensborg Kommune.

Tak til forlaget Høst & Søn og illustratør Gry Moursund, som venligst har givet tilladelse til at anvende forsidebilledet fra bogen *De tre Bukke Bruse i Badeland* (2013).

Henvendelser vedr. bogfoldere-ns indhold: læsekon-sulent Marianne Aaen Thorsen,
tlf.: 7256 2277,
e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. projekt Sproggaven:
Pædagogisk konsulent Susanne Søholt, tlf. 7256 5551,
e-mail: suss@fredensborg.dk

Pædagogisk konsulent Lotte Mosbæk, tlf. 7256 2287,
e-mail: lomo@fredensborg.dk

Læs bogfolderen grundigt

Denne bogfolder giver dig inspiration til, hvordan du kan arbejde med udvidet dialogisk læsning af børnebogen *De tre Bukke Bruse i Badeland*.

Du kan læse om:

- Hvad du skal vide, inden du går i gang
- De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- De 10 fokusord til bogen
- Dialog om bogen samt literacy-fremmende aktiviteter
- Forældresamarbejde.

Læs bogfolderen grundigt, inden du går i gang med den udvidede dialogiske læsning.

Du kan også bruge den som opslagsbog, hvis du har brug for inspiration til dit sprogarbejde.

Hent mere viden og inspiration til dit arbejde i Sproggaven - *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* (se Sproggavens materialer sidst i folderen).

Vi opfordrer til, at det pædagogiske personale med jævne mellemrum sammen reflekterer over arbejdet med Sproggaven. [Sproggavens skema over børns sproglige udvikling](#) kan anvendes i disse drøftelser.

Det er også en god idé sammen at reflektere over, hvordan I kan udvikle et sprogligt udviklende læringsmiljø i dagtilbuddet, der styrker det enkelte barns literacy-udvikling bedst muligt.

Indhold

Bag om bogfolderen.....	2
Læs bogfolderen grundigt.....	3
Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre.....	5
Før du går i gang.....	6
De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg	7
Fase 1: Læs og lyt	7
Fase 2: Læs og snak	8
Fase 3: Læs og leg.....	8
De 10 fokusord.....	9
Fokusord til Læs og lyt	9
Fokusord til Læs og snak	10
Fokusord til Læs og leg.....	11
Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord.....	12
Støt børnenes udtale og forståelse	13
Gruppering af fokusord.....	13
Den sprogdvklende dialog	15
Lukkede spørgsmål	16
Åbne og halvåbne spørgsmål.....	16
Literacy-fremmende aktiviteter.....	17
Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift	18
Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd	18
Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed	21
Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme	22
Aktiviteter med krop og bevægelse	23
Aktiviteter med digitale medier.....	23
Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer.....	24
Kreative aktiviteter og udtryksformer	24
Samarbejde med forældrene	26
Bogkuffert	27
Lad forældrene følge med i arbejdet.....	27
Sproggavens materialer	29

Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre

Stærke sproglige kompetencer har afgørende betydning for børns muligheder for at udvikle sig personligt, socialt og læringsmæssigt. Både i dagtilbud, i skolen og senere i livet.

Der er påvist sammenhæng mellem størrelsen af et barns ordforråd i 0-6-års alderen og dets faglige udvikling gennem hele skoleforløbet. Ligeledes har det betydning, at et barn tidligt lærer at kommunikere og udtrykke sig. Enten ved at tegne, bruge symboler eller skrive kruseduller og bogstaver.

Det siger næsten sig selv, at sprogarbejdet i dagtilbud skal være et højt prioriteret område. Det er det i Fredensborg Kommune, og derfor har vi udviklet Sproggaven.

Sproggaven er en gave til børn, pædagoger og forældre.

I sin kerne består den af en håndbog, 13 børnebøger og 13 bogfoldere, der introducerer til metoden udvidet dialogisk læsning. Ud over det er der udviklet en lang række øvrige materialer og pædagogiske tiltag i institutioner, der understøtter arbejdet med Sproggaven.

I udvidet dialogisk læsning er:

- der tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- fokusord nøje udvalgt ud fra en teori om børns sproglige udvikling
- den dialogiske læsning udvidet med lege og aktiviteter.

Materialet er udviklet i et samarbejde mellem pædagoger og ledere fra kommunens dagtilbud samt konsulenter fra Center for Skole og Dagtilbud. Nationalt Videncenter for Læsning har ydet konsulentbistand.

Før du går i gang

De tre Bukke Bruse i Badeland er en herlig nyfortolkning af det klassiske eventyr. De tre Bukke Bruse er som sædvanlig på vej til sæteren for at spise sig fede. Men da de ser et skilt, der viser vej til et badeland, bliver de fristet til at spise sig fede i isvafler og rutsje i vandrutsjebaner i stedet for at gumle græs på sæteren og blive generet af den væmmelige trolde under broen. Det viser sig bare, at trolde desværre også finder vej til badelandet og skaber kaos dér. Men ved fælles hjælp ender det alligevel med at blive en skøn tur.

Bogens illustrationer og fiktive univers er humoristiske og rummer mange muligheder for at lege, være kreativ og digte videre.

Tilpas sprogarbejdet til din børnegruppe

Tilpas sprogarbejdet med *De tre Bukke Bruse i Badeland* til din børnegruppe. I *Sproggaven – håndbog i udvidet dialogisk læsning* kan du hente viden og inspiration til det.

Som i alt pædagogisk arbejde er det vigtigt, at du som voksen er bevidst om din betydning for og indvirkning på det pædagogiske læringsmiljø. Samspil og relationer

mellem børn og voksen og børnene imellem er med til at understøtte et rigt sprogligt miljø.

Planlæg den udvidede dialogiske læsning:

- Læs bogen selv og øv dig i at læse den op med indlevelse og tydelig udtale
- Understreg fokusordene
- Planlæg dine spørgsmål
- Vælg aktiviteter (se under Literacy-fremmende aktiviteter)
- Vær opmærksom på, at nogle af aktiviteterne kræver genstande. Find og medbring disse.

De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg

Fase 1: Læs og lyt

1. Lad børnene bladere i bogen, se

billederne, forsiden og gætte på handlingen. Tal om titel, forfatter og illustrator og bed børnene om at vise, hvor det mon står på forsiden. Peg på titlen og spørg, om de kan finde 3 ens bogstaver. Hvad hedder bogstavet? Hvilken lyd siger det? Tal om, at der er store og små

bogstaver, og at man bruger stort bogstav i starten af navne. Spørg børnene, hvor man starter med at læse. Vis børnene læseretningen med din finger, og hvordan man går ned på næste linje.

2. Læs historien højt for børnene, så de får en god forståelse af handlingen. Vis børnene, at du starter med at læse fra øverste venstre hjørne.
3. Bagefter kan I tale kort om handlingen, og du kan tage fat på de første fokusord (se De 10 fokusord).

Fase 2: Læs og snak

1. Spørg børnene, hvad de kan huske fra historien.
2. Læs bogen op, men stop op

flere steder for at inddrage børnene i en dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du kan stille (se Den sprogdviklende dialog).

3. Arbejd med de næste fokusord.

Fase 3: Læs og leg

1. Lad børnene skiftes til at fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
2. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen.
3. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
4. Igangsæt lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer. Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift (se Literacy-fremmende aktiviteter).

De 10 fokusord

De 10 fokusord, der er udvalgt til arbejdet med *De tre Bukke Bruse i Badeland*, er listet nedenfor.

Ordene er fordelt på oplæsningens tre faser (Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg). Ved at arbejde med få ord ad gangen får børnene langt bedre mulighed for at tilegne sig ordene, end hvis de skulle lære alle fokusordene på én gang.

Ordene præsenteres sammen med en række forslag til, hvordan man kan arbejde med dem. Hvis din børnegruppe har gavn af at lave aktiviteter med nogle af fokusordene, inden de hører historien første gang, så kan I gøre det.

Fokusord til Læs og lyt

1. FJELDET

Et stykke oppe ad fjeldet fik de tre bukkebruse pludselig øje på et nyt skilt. Ved I, hvad et fjeld er? Vis gerne et billede af et fjeld, fx på en iPad. Kan du et andet ord for fjeldet? Er det et bjerg, som de er på vej op på? Har I været på et fjeld? Er der fjelde i Danmark? Er der bjerge? Er der bakker? Hvad er højest – fjelde eller bakker? Prøv evt. at lave et bjerg/fjeld af puderne og kravl op på det.

2. TROLDEN

Den mindste Bukke Bruse kunne ikke lidt trolden. Det er så klamt med den trold, sagde

den. Hvad er en trolde? Findes der trolde? Hvordan ser en trolde ud? Kan du tegne en trolde? Når børnene har tegnet trolde, kan I tælle dem ved at bruge flertalsformen "en trolde, to trolde, tre trolde osv."

3. BASSINET

De tre Bukke Bruse ville hen til bassinet med det samme. Hvad er der i et bassin? Så det er et vandbassin. Hvad kan man også kalde et vandbassin (swimming-pool)? Tag baljen med vand og nogle ting, som kan svømme i bassinet. Hvad kalder vi et bassin til at svømme i (svømmebassin)? Har I været i et svømmebassin? Hvor? Kan man have et bassin i haven? Hvad kan man bruge det til? Kan der være fisk i et bassin? Hvad kan vi så kalde det (fiskebassin)? Hvad kan et bassin ellers bruges til? Det er vigtigt, at børnene får en forståelse for, at ordet bruges om flere forskellige ting.

4. TRAMPENDE

Da den store Bukke Bruse gik op ad trappen, kom den store Bukke Bruse trampende. Hvordan tramper man? Bed børnene være de tre Bukke Bruse, som tramper, imens de går på en bro. Hvordan kan man også gå (trippe, traske, sjoske, liste osv.)? Hvornår lister/tramper/trasker osv. du? Syng "Jeg gik

mig over sø og land" og brug udtrykkene om at gå. Eller leg "Simon siger", hvor du fx siger "Simon siger list" og bagefter "Simon siger trip" osv.

Fokusord til Læs og snak

5. RABALDER

De tre Bukke Bruse stod og ventede på at komme op i vandruksjebanen. Så hørte de et ordentligt rabalder ude fra forhallen. Hvordan lyder et rabalder? Kender I et andet ord for rabalder (larm, støj, spektakel)? Prøv at klappe til rabalder (dvs. klappe til 3 stavelser). Prøv at klappe til larm (1 klap). Hvilket ord er længst (dvs. har flest klap eller stavelser) – rabalder eller larm? Hvad er det modsatte af et rabalder? "Nu skal vi prøve at lave et rabalder". Et barn går uden for døren og laver rabalder ved at tabe nogle ting. Tal om at larme og om at være stille. Tabe kopper eller tabe en bamse på gulvet. Tal om, hvorfor alle ting ikke larmer lige meget.

6. BESVIMET

En stor gedde lå besvimet oppe på kanten. Ved I, hvad en gedde er? Det er en fisk. Gedden er besvimet. Hvordan mon den ser ud, når den er besvimet? Hvad er forskellen på at sove og være

besvimet (det er nok svært for børnene at forstå)? Kender I nogen, der har prøvet at besvime? Har I selv? Hvorfor kan man besvime? Alle børnene kan vise, hvordan det kan se ud, når man besvimer. Hvad kan man gøre, hvis der er en, som er besvimet?

7. TARVELIG

Et lille lam siger til trollden "Du er rigtig tarvelig". Hvad vil det sige at være tarvelig? Kender I andre ord, der betyder næsten det samme som tarvelig? Har I prøvet at være tarvelige? Har andre været tarvelige over for jer? Fortæl om det - kan man gøre tarvelige ting, og kan man sige tarvelige ting? Hvad kan man gøre, hvis nogen er tarvelig? Hvad er det modsatte af at være tarvelig?

Fokusord til Læs og leg

8. OMBESTEMTE

Trollden satte sig under trappen til rutsjebanen. Ingen af dyrene turde gå forbi trollden. Så det ene dyr efter det andet ombestemte sig og ville ikke rutsje alligevel. Hvad havde dyrene først bestemt? Hvad betyder det, at de ombestemte sig? Har du prøvet at ombestemme dig? Kender I et andet ord for "ombestemme" (fx fortryde)? Hvad

kan man bestemme og så ombestemme? Er der noget, man ikke kan ombestemme?

9. TØSE DRENG

Skal du kalde mig for en tøsedreng, råbte Trollden til den største Bukke Bruse. Kan Trollden lide at blive kaldt tøsedreng? Benyt dette ord til at få en samtale med børnene om ord, der indeholder kønsnormer. Byt evt. også om på tøs og dreng, så I også taler om ordet drengetøs. Se forslag nedenfor. Hvad er en tøsedreng? "Tøsedreng" er lavet af "tøs" og "dreng". Dreng kender I, men hvad er en tøs? Så tøsedreng betyder egentligt en pigedreng eller en dreng, der er bange som en pige. Kan det være rigtigt? Er piger altid bange? Og er drenge altid modige? Er en dreng forkert, hvis han kan være bange? Nej vel, både piger og drenge kan være bange. Så er tøsedreng noget godt eller noget skidt at sige til nogen? Hvad kan vi sige i stedet for tøsedreng? Er det bedre at sige bangebuks. Er der noget, du er bange for, hvor nogen har sagt bangebuks til dig? Synes du, det er bedre end tøsedreng? Skal man ikke have lov til at være bange? Hvordan kan du hjælpe en ven, som er bange? Ville du kalde din ven for bangebuks?

10. TUNNELERNE

Trolden før igennem tunnelerne og lavede et utroligt langt hop. Hvad er en tunnel? Lav en tunnel af paprør og lad en kugle trille igennem en tunnel. Børnene kravler igennem en tunnel. Sørg for at sætte ord på, hvad en tunnel er – en tunnel er hul, så man kan komme igennem den. Den er tit rund som paprørret, og den er tit lang. Har du kørt i bil igennem en tunnel? Find et eller flere billeder af en tunnel på en iPad.

Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord

Det er oplagt at inddrage ord, som din børnegruppe bliver optaget af undervejs og så arbejde med dem som ekstra fokusord til bogen. Under afsnittet Literacy-fremmende aktiviteter her i bogfolderen kan du hente inspiration til selv at lave aktiviteter med de ekstra fokusord, så børnene får så megen viden om ordene som muligt – selvfølgelig afhængig af deres sproglige udvikling.

Hvis din børnegruppe har brug for, at du skifter et eller flere af de 10 fokusord i bogfolderen ud med andre, skal du være meget opmærksom på, om det eller de nye fokusord fører børnenes sproglige udvikling videre.

Det anbefales, at du vælger nye fokusord ud fra disse kriterier:

- Børnenes sproglige udvikling
Hent inspiration i Oversigt over sproglig udvikling på [kommunens hjemmeside](#).
- Anvendelighed
De valgte fokusord skal være brugbare for børnene. Børnene skal kunne bruge dem i deres livsverden, dvs. i naturlige samtaler.
- Tilegnelsesform
De yngste børn har i højere grad brug for at bruge deres sanser til at forstå ordenes betydning. De ældste børn kan derimod have gavn af fokusord, hvor de skal bruge deres eget sprog til at forstå og forklare deres betydning.

I Sproggavens håndbog i udvidet dialogisk læsning kan du få mere viden om kriterierne i afsnittet "Valg af fokusord".

I Håndbogen kan du også få idéer til aktiviteter med dine nye fokusord i afsnittet "Hvad har børnene brug for at vide om et fokusord?", så de fører børnenes sproglige udvikling videre.

Støt børnenes udtale og forståelse

Børn med en sproglig alder på 4-5 år udtaler næsten alle ord, så de kan forstås af alle. Der kan dog stadig være enkelte lydsammen-sætninger, som de kan have lidt svært ved at sige, fx fj i *"fjeldet"*. Det er derfor stadig meget vigtigt, at de hører dig sige ordene meget tydeligt og mange gange. På den måde får børnene gemt den korrekte lydlike form af ordene i deres eget ordforråd. Det er af stor betydning, når de senere skal læse og stave ordene.

Du kan hjælpe børnene med at lære sig udtalen af fj i fokusordet fjeld ved, at børnene kan sige *"fjeld"* på denne måde. Først siger de /fi/ og så /æ!/. Når børnene siger /fiæ!'/ mange gange, vil de efterhånden komme til at udtale ordet helt rigtigt.

Det er stadig meget vigtigt, at børnene hører dig sige hvert fokusord meget tydeligt og mange gange, så de ved, hvordan ordet rigtigt skal lyde, og så de får gemt ordet i sin korrekte lydlike form i deres eget ordforråd. Det har stor betydning for børnenes udtale og for, hvor godt de kommer i gang med at læse og stave ordene, når de kommer i skole.

Sig også ordene i andre daglige sammenhænge i institutionen.

Det er en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene. Med iPad eller digitalkamera kan I tage billeder eller lave små filmklip, som viser fokusordene, og I kan lægge dem på en digital platform og på den måde få forældrene med til at bruge dem derhjemme.

Gruppering af fokusord

Du styrker børnenes tilegnelse af fokusordene, når du arbejder med 3 eller 4 fokusord ad gangen. Det er derfor en fordel at arbejde med fokusordene i grupper, som på en eller anden måde kan passe sammen.

Du kan også sagtens starte med at introducere de første fokusord inden din første oplæsning af eventyret, hvis du vurderer, at din børnegruppe har brug for det.

Inden du læser historien første gang, kan du således introducere den første gruppe fokusord: *"trollen"*, *"fjeldet"*, *"bassinet"* og *"trampende"*. For at skabe en fælles forståelsesramme for historien kan du også tale med børnene om de tre bukke bruse, som de nok har stiftet bekendtskab med tidligere. Tal med dem om, at de tre bukke bruse kommer fra *"fjeldet"*, og hvad et fjeld er. Tal også om

“tolden”, og hvad han sagde til de tre bukke bruse, som gik over hans bro. Her introducerer du også ordet *“trampende”*. Tal om, at de tre bukke bruse nu er et andet sted – nemlig i badeland. Her kan du spørge til børnenes erfaringer med et badeland, finde billeder på iPad af badelände og naturligt introducere fokusordet *“bassin”* (*“bassinet”*). Hermed kan du allerede inden den første oplæsning have arbejdet med de første fire fokusord.

Når børnene har hørt historien første gang, kan du arbejde videre med ordene i den første gruppe i det omfang, der er behov for det. I Sproggavens håndbog i udvidet dialogisk læsning kan du læse om baggrunden for gruppering af fokusordene.

Den sprogudviklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene.

Grundlæggende findes der to typer spørgsmål: lukkede og åbne. Lukkede spørgsmål kalder ofte på et enkelt svar, mens åbne spørgsmål giver bedre mulighed for en naturlig dialog.

Nedenfor finder du eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. Er de for svære eller lette, kan du tilpasse dem til din børnegruppe. Du kan også selv udvikle spørgsmål.

I *Sproggaven - Håndbog i udviklet dialogisk læsning* kan du læse

mere om, hvordan du åbner for en god dialog med børnene og styrker deres sprog i dialogen.

Du kan forvente, at de fleste 4-5-årige børn kan tale i længere sætninger, anvende navneord i flertal, fx "biler", og udsagnsord i datid, fx "legede". Du kan også forvente, at de kan fortælle korte historier med en vis sammenhæng og med en start, midte og slutning, og at de kan anvende ikke-konkrete ord og udtryk som fx "i morgen".

Lukkede spørgsmål

- Hvor var de tre bukke bruse på vej hen?
- Hvad skulle de have på i badelandet?
- Hvad lavede trolden under trappen?
- Hvad skete der, da trolden skulle rutsje ned ad rutsjebanen?
- Hvorfor var de alle sammen bange for trolden?
- Hvad skete der, da trolden hoppede i vandet?

dan? Hvordan tror du, trolden har det? Tror du, de tre bukke bruse kunne blive venner med trolden – hvordan?

- Hvad tror du, der vil ske næste gang, de tre bukke bruse skal op til sæteren?
- Hvad kan du lide at lave om sommeren, når det er varmt?

Åbne og halvåbne spørgsmål

Tag udgangspunkt i nogle af billederne og bed børnene om at fortælle, hvad der sker.

- Har du været i et badeland/en svømmehal? Hvordan var det? Hvad skete der? Hvad skulle du have på? Hvordan ser dit bade-tøj ud (badedragt, badebukser, farver, mønstre)?
- Trolden ødelagde det lille lams bold. Kan du huske, hvad trolden sagde? Hvad synes du, trolden skulle have sagt? Har du prøvet at komme til at ødelægge andres ting? Hvad gjorde du så?
- Hvad synes du om den måde, trolden opfører sig på? Hvorfor tror du, trolden opfører sig så-

Literacy-fremmende aktiviteter

Nedenfor finder du forslag til en lang række literacy-fremmende aktiviteter, som du kan igangsætte. Disse er sorteret under overskrifter, der beskriver, hvilke literacy-kompetencer der især styrkes. Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

De fleste af legene tager udgangspunkt i børnebogens handling eller i de 10 fokusord.

I legene til at styrke børnenes opmærksomhed på sprog er fokusordene og ord fra bogen ikke altid tilstrækkelige at bruge. Her kan I med fordel anvende ord fra materialer, som I sikkert har i dagtilbuddet i forvejen (eksempelvis fra et billedlotteri). Desuden giver legene med flere og andre ord end fokusordene børnene mulighed for at lære/anvende endnu flere ord.

Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift

Vælg en eller flere aktiviteter under hver overskrift. Rækkefølgen er underordnet.

Tilpas gerne aktiviteterne, så de passer til din børnegruppe. Du kan også udvikle og designe nye lege og aktiviteter for at styrke de literacy-kompetencer, som er nævnt i overskrifterne.

Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd

FORHOLDSORD

De tre Bukke Bruse plejer at gå over en bro. Trolde sidder under broen. Og jeg står her ved siden af jer.

Nu skal vi lave en leg, hvor vi skal være *under*, *over* eller *ved siden af* noget. Få alle børnene ud på gulvet. Du er først den, der siger, hvad de skal gøre. Sig fx "Sæt jer under bordet, stå ved siden af døren, hold jeres hænder over bordet, stil jer hen foran vinduet" osv. Dvs. her kropsliggøres forholdsordene, og legen styrker børnenes rumlige begrebsopfattelse. Bagefter kunne legen udvides til "Simon siger", dvs. kun hvis man siger "Simon siger" foran, fx "sæt jer under bordet", skal børnene gøre det. Denne version af legen

skærper børnenes koncentration, opmærksomhed og arbejdshukommelse. I kan udvide legen til at omfatte flere forholdsord.

SAMMENSATTE ORD

De tre Bukke Bruse var i et badeland. *Prøv at lytte til dette ord "badeland". Hvad laver man i et badeland? Ja, man bader. Hvad nu, hvis man skulle spise i det? Hvad kunne man så kalde det? Ja, spiseland. Hvilke andre slags lande kan I mere finde på (fx soveland, svømmeland, hoppeland, legeland osv.)?"* Når børnene har fundet på en del nye ord, kan du tale med dem om dukkerne i børnehaven. Sig fx "Se på dukken. Hvad har den på? Ja, dukketøj. Hvad sover den i? Ja, en dukkeseng. Kender I flere ord, der starter med dukke?" Børnene finder flere, og det må meget gerne være lidt utraditionelle sammensætninger som fx "dukkevugge", fordi det er tegn på, at børnene begynder at blive bevidste om, hvordan ord kan bygges op. "Prøv at se på dukken – den har tøj på. Hvad var det, tøjet hed? Ja, dukketøj. Hvis jeg nu tager "dukke" væk fra "dukketøj", hvad er der så tilbage? Ja, "tøj". Hvad for et ord kan vi lave, hvis vi sætter "tøj" og "dukke" sammen? Ja, "tøjdukke". Hvad er det?" Her kan børnene måske forklare betydningen, og/ellers kan du vise dem tøjdukken. Her er det vigtigt, at børnene fanger, at "tøj" i "tøjdukke"

betyder, at dukken er lavet af tøj. Det er ligeledes vigtigt, at børnene fanger af "dukke" i "dukketøj" betyder, at det er tøj til en dukke. Udvid gerne legen ved at inddrage billeder fra fx et billedlotteri. Lad børnene tage to billeder (ord), sige ordene højt, skubbe billederne helt tæt sammen og sige det sammensatte ord i læseretningen. Tal om, hvad ordet mon kan betyde. Prøv at lave om på rækkefølgen af de to ord i det sammensatte ord – hvad kan det nye sammensatte ord betyde (fx "have-slange" og "slange-have")? Legen styrker børnenes opmærksomhed på ords opbygning og betydning. Samtidig styrker legen børnenes sproglige fleksibilitet, når de eksperimenterer med at bytte om på rækkefølgen af ordene.

KATEGORISERINGSLEG

Vælg et billede fra historien med de tre bukke bruse – eller et andet billede – hvor der ser rodet ud. Vis det for børnene et øjeblik og spørg så, om de kan huske, hvad der var på billedet. Tal om, at det nok ville være nemmere at huske, hvis tingene var lagt i bunker med samme slags, fx en bunke med tøj, en bunke med badedyr osv.

Lad os prøve at lave en leg med at bunke ting.

Læg nu følgende genstande på bordet – de skal ligge hulter til bul-

ter: legetøjsbil, en dukke, en bold, et æble, en banan, en pære (eller anden frugt), en farveblyant, en kuglepen eller en blyant, et stykke kridt. Tal først om, hvad tingene hedder. Sig så "*Synes I ikke, det ser rodet ud på bordet? Nu skal vi prøve at lægge tingene i tre bunker. Er der nogen, der har forslag til det?*" Hvis ikke, siger du "*Tingene i hver bunke skal passe sammen*". Bagefter skal børnene sige, hvorfor tingene passer sammen. Det skulle gerne være sådan, at der ligger en bunke med legetøj, frugt og skrivedskaber på bordet. "*Hvad kan vi kalde de tre bunker (legetøj, frugt, skrivedskaber)?*" Skriv de tre ord på hver sin seddel og læg den hen til de ting, der passer til. Tal om, hvad du skriver. "*Har vi andre ting i børnehaven, som vi kunne lægge op i legetøjsbunken/frugtbunken/skrivedskabsbunken?*" Det er vigtigt, at børnene forstår princippet med at kategorisere. Du kan også opfordre børnene til at foreslå navne på hylder, skuffer m.m., fx "*farver*", "*biler*" osv. Lav sedler med navnene – både med børnenes legeskrivning og din voksenskrift – og sæt dem op de rette steder. Legen styrker børnenes færdigheder i at kategorisere ord – dvs. både at sortere ting i kategorier og finde en overskrift til kategorierne. Denne færdighed understøtter børnenes ordforrådstilegnelse, fordi de bliver bedre til at se sammenhænge mellem ord.

TÆLLELEG

Find et billede fra bogen og tæl noget fra billedet, fx hvor mange der er i badelandet. Tæl nu til 10 sammen med børnene. Brug fingrene til at tælle. Tæl så forskellige ting på billederne i bogen. Her er det vigtigt, at børnene selv sætter eller får hjælp til at sætte den rigtige endelse på ordene i flertal. Tæl fx således "en gris, to grise, tre grise" osv. Du kan også skrive talrækken på et stykke papir på bordet. Lav gerne talrækken i skemaform, fx som nedenfor, hvor børnene også får en visuel illustration af antallet:

1 klap

2 klap

3 klap

4 klap

5 klap

Du kan også lave et memoryspil sammen med børnene, som kan gå ud på, at hvert tal passer sammen

med antallet af øjne, fx at 4 passer sammen med de fire øjne. Det kan selvfølgelig også være kasser, katte, bolde osv. Lad børnene både tegne og skrive tallene til memoryspillet. Aktiviteten styrker børnenes tidlige numeracy-kompetencer, dvs. forståelse for tal og mængder.

FORESTIL DIG-LEG

Tænk, hvis man ikke kunne skrive! Så kunne de tre bukke bruge ikke have fundet vej til badelandet, for så havde der jo ikke været noget skilt!

Tænk, hvis der ikke fandtes skriveredskaber. Hvad ville vi så ikke have her i børnehaven (blyanter, farver, tuscher osv.)? Hvad kunne vi så ikke gøre (fx tegne, skrive, have bøger, skilte osv.)? Hvilken form har en bold? Ja, den er rund. Når de er runde, kan vi trille med dem. Tænk, hvis bolde var firkan-tede ligesom klodser. Hvad kunne vi så gøre med dem?

Det er vigtigt, at børnene kan prøve at forestille sig en tænkt situation og forestille handlinger ud fra den tænkte situation. Det styrker deres forestillingsevne, arbejdshu-kommelse og evne til at drage slutninger ud fra en tænkt situation. Det vil styrke deres forudsætninger for at forstå det, de senere selv skal læse og forstå i skolens forskellige fag.

ORDLEG

Ordleg med bl.a. bogens fokusord. Afhængig af din børnegruppe kan du have færre eller flere spørgsmål. Fokusordene står i parentes.

- Hvad hedder det sted, hvor de tre Bukke Bruse plejer at gå hen? (fjeldet)
- Hvad for en styg fyr er også i badelandet? (trolden)
- Hvad kan man også kalde en swimmingpool? (bassin)
- Nævn tre andre ord for spektakel? (rabalder, støj, larm)
- Hvad hedder det, hvis man pludselig falder om? (besvimet, besvime)
- Hvad siger det lille lam, da trolden ødelagde lammets ballon? (tarvelig)
- Hvilket andet ord kan I sige i stedet for fortryde? (ombestemme sig)
- Hvad hedder det, når man går hårdt og larmende? (trampe)
- Hvilket andet ord er der for bangebuks? (tøsedreng)
- Hvad hedder et rør, man kan køre i, fx under vandet? (tunnel)
- De tre Bukke Bruse bliver fede af at spise is. Hvad er det modsatte af fed?
- Hvad skal man købe for at komme ind i et badeland?
- Hvorfor tror I, trolden gemte sig under trappen?
- Hvordan kunne de tre bukke bruse flytte rutsjebanen?

- Hvordan reddede bukke bruserne de andre dyr fra trolden?
- Hvordan kunne trolden blive venner med de andre dyr?
- Tror I, trolden kunne tænke sig at være venner med de andre?
- Hvem har det korteste navn her? (klap stavelser)
- Hvem har det længste navn her?
- Hvem kan tælle til 10 forfra – og evt. bagfra?

Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed

Alle legene styrker børnenes lydlig opmærksomhed på flere niveauer: stavelser, enkeltlyd og bogstavlyd.

LEG MED STAVELSER

Tegn en stor hinkerude, hvor alle børnene i din læsegruppe og du kan hoppe samtidigt. Der skal være 5 felter til at hoppe frem i. Find forskellige ting fra børnehaven eller billeder. Legen går ud på at finde de længste ord. Dvs. børnene vælger en af tingene/et af billederne, og du vælger også en. Så skal I hoppe hvert ord – et ad gangen – og med et hop pr. stavelse. I starter lige uden for første felt i hinkeruden. Sig ordet tydeligt og samtidigt med, at I hopper. Først hopper I børnenes ord og så dit ord. Tæl felterne. Vinderen er den, der har det længste ord. Tal med børnene om, at ords længde ikke har noget at gøre med, hvad ordet betyder. I kan også hin-

ke hvert barns navn og se, hvem der har det længste/korteste navn eller navn med samme længde.

GÆT, HVAD JEG TÆNKER PÅ

Læg billeder eller ting på gulvet foran jer. Det skal være med ord med mere end én stavelse. Der må ikke være ord, som starter med samme stavelse som fx *"sæbe"* og *"sæter"*. Sig til børnene, at legen går ud på, at du siger et ord for en af tingene eller et af billederne, fx *"blyant"*, men at du kun siger lidt af ordet – nemlig kun første stavelse (bly). Hvis børnene kan gætte, hvilket ord du tænker på, får de et point. Ellers får du et point. Hvis børnene får flest point, kan de få en præmie, fx lidt frugt e.l. Hvis legen går godt, kan I bytte roller, og du skal gætte, hvad børnene tænker på. I kan gøre legen sværere ved at sige ordene på en anden måde – nemlig at udelade første stavelse, så fx ordet *"blyant"* bliver til *"ant"*.

HVAD BEGYNDER MIT NAVN MED?

Tal om hvert barns navn. Bed børnene skrive deres navn på et stykke papir. Støt evt. børnene med at skrive deres navn nedenunder med voksenskrift. Tal om, hvilket bogstav deres navn starter med, og hvilken lyd det bogstav siger. Find andre ord, der starter med samme lyd. Hvert barn tegner ting, der starter med den samme lyd som barnets navn. Det er nemmest at finde ord, der starter med en selvlyd, fx a, e,

i, o, u, y, æ, ø, å og medlydene s, l, m, f, v, fordi man kan sige de lyde i lidt længere tid end fx b, p, k, g, d, t. Du kan opmuntre børnene til at legeskrive, hvad de har tegnet, og du kan skrive det med voksenskrift. Aktiviteten styrker også børnenes literacy-kompetencer.

Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme

VRØVLERIM

Sig sammen med børnene: Trolle Rolle Rukser! Trolden har ingen bukser! Fortsæt med at rime sammen med børnene og sæt børnenes navne ind, fx:

Trolle Rolle Rudse! – William finder en tudse.

Trolle Rolle Ris! – Sofie spiser is.

Trolle Rolle Rola! – Valdemar drikker cola.

Trolle Rolle Rul! – Emilie synger som en fugl.

Trolle Rolle Rog! – Villum læser en bog.

Sig hver linje, sådan at du holder en lille pause før det sidste ord og opfordrer børnene til at finde et ord, der passer. Det behøver altså ikke være *"tudse"*, *"is"*, *"cola"*, *"fugl"* og *"bog"*, men det skal rime på hhv. *"rudse"*, *"ris"*, *"rola"*, *"rul"* og *"rog"*. Du kan også lave dine egne rim.

Aktiviteter med krop og bevægelse

Aktiviteterne knytter sprog og bevægelse sammen og understøtter dermed børnenes kropslige forståelse af ordene.

SANGEN: DE TRE BUKKE BRUSE
(fra Børnehuset Muslingen og Ønskeøen, på melodien "I en kælder sort som kul")

Syng først sangen sammen og tal om den. Herefter laver I aktiviteterne til sangen, imens I synger den igen. Børnene får forskellige roller. 3 skal være geder, 1 skal være trolde. Børnene skal gøre det, der synges i sangen. Børnene kan skiftes til at være geder og trolde.

Tre små geder ud at gå,
Tre små bukke bruse,
Skulle spise og ta' på,
Og til græsset snuse,
De sku over broen der,
Så de ik' fik våde tæer,
Klip klap klip, klap, klampe,
Hør hvor de kan trampe...

Under broen trolden sad,
Skummel, styg og gnaven,
Ville spise meget mad,
Havde sult i maven,
De sku over broen der,
Så de ik' fik våde tæer,
Klip klap klip, klap, klampe,
Hør hvor de kan trampe...

Lille, mellem, store buk,
Følte sig så fanged',
Store buk til sidst blev vred,
Og han trolden stanged',
De sku over broen der,
Så de ik' fik våde tæer,
Klip klap klip, klap, klampe,
Hør hvor de kan trampe...

Aktiviteter med digitale medier

FINDE FILM OG BILLEDER
Find film og billeder på nettet om geder, se dem sammen og tal om dem. Børnene kan skiftes til at fortælle om en film/et billede. Børnene kan også finde film om andre dyr, der spiser græs ligesom gederne.

LAVE FILM
Lav en film om de tre Bukke Bruse, hvor børnene indtaler speak til. Der kan fx anvendes Puppet Pals til dette.

TINGFINDERLEG
Børnene skal tage billeder af ting, som starter med deres eget for-bogstav.

APPEN PUPPET PALS
Appen Puppet Pals kan anvendes til at lave historien.

APPEN MYMO ALFABET
I spillet er der bogstavformer med en kugle i. Bogstavets lyd siges.

Børnene skal vippe iPad'en og dermed trille kuglen i bogstavets form for at ramme et hul, som kuglen kan falde ned i. Når kuglen falder ned i hullet, siges der et ord, der starter med lyden.

Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer

Lad børnene tegne, hvad de skal have med, når de skal ud at bade i et badeland. Lad børnene arbejde sammen to og to, så de hjælper hinanden med både at huske og tegne. De skal også kunne blive enige om farver osv. De kan også legeskrive nedenunder deres tegninger. Skriv ordene med din voksenskrift under børnenes skrivning.

Kreative aktiviteter og udtryksformer

Kreative aktiviteter, såsom at tegne, male, spille spil, lege, spille teater samt tage på ture ud af huset og til biblioteket, kan bruges til at understøtte børnenes forståelse og tilegnelse af fokusordene og andre sproglige færdigheder.

LAVE EN NY HISTORIE

Lav en ny historie om de tre Bukke Bruse og trolden sammen med børnene. Den må gerne foregå et

helt andet sted, fx i børnehaven, i Tivoli osv. Det er vigtigt, at børnene kan fortælle en sammenhængende historie med en start, midte og slutning. Her kan det være en god idé, at børnene tegner en tegneserie med tre tegnefeltet: historiens start, midte og slutning. Hjælp dem evt. med tidsudtryk og ord, der får historien bundet sammen, fx *"eller"*, *"fordi"*, *"for"*, *"men"* m.m. Bed børnene om at legeskrive til billederne og skriv også deres tekst med din voksenskrift. Vis historien til de andre børn i børnehaven og forældrene. Denne aktivitet styrker også børnenes færdigheder i at fortælle en sammenhængende historie.

LEGE BADELAND

Skriv skilte, lav billetter osv. I denne aktivitet får børnene bl.a. erfaringer med at anvende skriftlige tegn (tal, bogstaver, symboler).

LEGE DE TRE BUKKE BRUSE

Det kan være ude i naturen, hvor I finder en bro, eller børnene kan lave deres egen bro i børnehaven. I kan også bruge Kreas træbord/teaterspil til at lege med. Det styrker børnenes hukommelse og egen genfortælling af historien.

LAVE DUKKETEATER

Lav et lille dukketeater af skotøjsæsker e.l. og lad børnene tegne/klippe figurer ud af pap, som de kan spille med. Børnene kan opføre teatret for hinanden. I kan filme

børnenes teaterstykke med en iPad og vise det til børnenes forældre. Denne aktivitet styrker børnenes hukommelse og genfortælling af historien. Det styrker også deres samarbejdsevne og deres finmotoriske færdigheder.

Samarbejde med forældrene

Forældrene er børnenes primære sproggivere, og hvis *De tre Bukke Bruse i Badeland* ikke kun læses i dagtilbuddet, men også derhjemme, styrker det barnets sprogudvikling yderligere. Forældrene er derfor vigtige samarbejdspartnere i Sproggaven, ligesom de er det i dagtilbuddets øvrige sprogarbejde.

Det er dagtilbuddets opgave at opfordre forældrene til at læse sammen med deres børn. Det er også i dagtilbuddet, at forældrene kan orientere sig om, hvor vigtig dialogisk læsning er for barnets sprogudvikling.

Derfor gælder det om at give forældrene let og synlig adgang til viden og inspiration. Det kan for eksempel gøres ved at:

- præsentere *De tre Bukke Bruse i Badeland* og vise oplæsningsmetoden til forældrene på et forældremøde
- placere bogen på et sted, hvor forældrene opholder sig, når de skal hente deres barn
- informere om bogen og metoden på en digital platform.

Sproggaven har udviklet flere materialer til forældrene. Blandt andet en Guide til Sproggavens dialogiske læsning og en folder med læsevej-

ledning og fokusord til hver bog i Sproggaven. Det fulde materiale kan ses sidst i bogfolderen.

Bogkuffert

Hvis forældrene også læser bogen derhjemme med deres børn og taler om de samme fokusord, forstærker det børnenes muligheder for at tilegne sig ordene. Herved udvikler børnene deres sproglige kompetencer i højere grad end ellers.

Flersprogede forældre kan tale på deres modersmål med deres barn om billederne i bogen og om fokusordene. Når barnet først kender et fokusord på sit eget modersmål, kan barnet bedre tilegne sig det pågældende fokusord på dansk.

Det er derfor en god idé, at dagtilbuddet laver udlån af bøgerne – for eksempel i form af bogkufferter.

Bogkufferten kan rumme en eller flere af disse ting:

- Guide til udvidet dialogisk læsning
- Et eksemplar af *De tre Bukke Bruse i Badeland*
- Folder med læsevejledning og fokusord til *De tre Bukke Bruse i Badeland*
- Billeder, forslag til lege og eventuelle genstande, der understøtter børnenes tilegnelse af fokusordene.

Lad forældrene følge med i arbejdet

For at forældrene kan følge med i jeres arbejde med bogen, kan I for eksempel lave en inspirerende udstilling om historien, hvor forældrene kan få indblik i de aktiviteter, I laver. Lav udstillingen i øjenhøjde, så børnene kan fortælle om den til deres forældre.

Det kan også være en god idé at lægge billeder og små filmklip af arbejdet med historien på en digital platform, så forældrene kan følge med i jeres arbejde og lave nogle af de samme aktiviteter derhjemme. Vær opmærksom på, om alle børn må filmes. I kan også invitere forældrene med i dagtilbuddet, så de kan overvære, hvordan I arbejder med historien.

Det er en god idé at synliggøre fokusordene for forældrene – både på jeres digitale platform og i dagtilbuddet, hvor I kan hænge en plakat op med dem på et sted, hvor både børn og forældre kan se dem, for eksempel i garderoben. Ledsag så vidt muligt hvert fokusord med et illustrerende billede. I kan opfordre forældrene til at bruge fokusordene sammen med deres børn. Fokusordene bør stå på både dansk og på børnenes modersmål, så derfor kan I bede forældre med et andet modersmål end dansk om at skrive ordene på deres modersmål.

Ved at anerkende og inddrage forældrenes modersmål som en ressource i sprogarbejdet kan børnene blive opmærksomme på forskellige sprog og skriftsystemer. En opmærksomhed, der i høj grad kommer børnene til gode, når de skal i gang med at lære at læse i skolen.

Sproggavens materialer

Sproggaven består ikke kun af denne bogfolder.

Fredensborg Kommune har, i samarbejde med pædagoger, ledere og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning, udviklet et omfattende materiale, som kan anvendes i arbejdet med Sproggaven.

- Sproggavens skema over børns sproglige udvikling.
- Sproggavens skema over børns motoriske udvikling.
- Tre film, der skildrer den udvidede dialogiske læsnings 3 faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg.
- En film om sprog og literacy i hverdagens rutiner
- Sproggavens Håndbog i udvidet dialogisk læsning
- 13 bogfoldere med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven
- Sproggavens materiale til forældre

Alle materialer kan hentes ved at scanne QR koden eller hentes på Fredensborg Kommunes hjemmeside: www.fredensborg.dk/borger/boern-og-unge/vi-har-fokus-paa/sproggaven